

Costums desapareguts

Montornès del Vallès

Ubicació

Comarca: Vallès Oriental
Lloc/Adreça: 08170 - Montornès del Vallès

Coordenades:

Latitud: 41.5454
Longitud: 2.2672
UTM Est (X): 438881
UTM Nord (Y): 4599564

Classificació

Número de fitxa 08136-152
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Tradició oral
Estil / època: Contemporani
Estat de conservació Dolent
Protecció Inexistent
Accés Difícil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Pública
Autoria de la fitxa KuanUm - Juana María Huélamo Gabaldón
Data de registre de la fitxa: dt., 15/03/2005 - 01:00

Descripció

Xavier Beltran i Alcalde recull un munt de costums ja desapareguts i que encara es trobaven en ús als anys de la postguerra al poble de Montornès. S'esmenten els següents: 1- PER COMBATRE LES MOSQUES I MOSQUITS es plantaven eucaliptus al pati davanter de la casa i alfàbrega a les jardineres: deien que els foragitava. A l'interior de les cases, el remei consistia a penjar del sostre un manat de fulles de falguera, ja que la seva frescor atreia els insectes, que cobrien el fullam S'envoltava tot amb un sac i es mataven a cops o ofegant-los sota l'aigua (BELTRAN I ALCALDE 1985: 244). 2.- EL ROURE DE CAN COLL. Per

assegurar la fidelitat dels tractes i juraments, s'anava antigament a fer-los a sota un roure immens que hi havia sota Can Coll. La paraula donada allà era sagrada, i trencar-la portava tota mena de mals. Aquest roure ja no existeix, i en aquest camp, hom hi ha plantat successivament vinya i cirerers, però la tradició segueix afirmant que cap d'aquests conreus aconsegueix créixer amb normalitat en aquell tros (BELTRAN I ALCALDE 1985: 246).

3- De les PLANTES MEDICINALS LOCALS, es coneixen els efectes medicinals que la saviesa popular els hi ha vingut donant, així per exemple: l'arrel de malví i la camamilla curaven el mal de ventre, el marduix el mal d'orella, la flor de saüc els constipats (en tisana o saumeri), les fulles d'atzavara com a emplastre directe, curaven les cremades, i de vegades s'untaven amb oli de neu (barreja de neu verge i oli d'oliva) (BELTRAN I ALCALDE 1985: 246).

3-TRADICIONS DE LA NIT DE SANT JOAN: 3.1.- Curació d'herniats amb els troncs de roure la nit de Sant Joan, amb el següent ritus: "pare, padrí i criatura anaven a buscar un roure jove, i amb el destral obrien el tronc en tota la seva llargada i hi introduïen dues falques per mantenir les meitats separades. Pel forat del mig, hi passaven l'infant tres vegades, dient cada cop: "Trencat te'l dono Curat te'l prenc". Després enfaixaven el tronc del roure amb la mateixa faixa de la criatura, i tornaven a casa segurs de la curació (BELTRAN I ALCALDE 1985: 246).

3.2- Per saber què portaria l'any es tiraven sota el llit, també a la nit de Sant Joan a les dotze en punt, tres faves, una de ben pelada, l'altra amb mitja pell, i l'altra sense pelar. A les fosques i a les palpentes, es buscava fins que la mà trobava una de les faves. Si era pelada, senyal certa que seria un any de desgràcies, si era la que tenia pell, tot seria bona sort. La tercera indicava una situació ni bona ni dolenta (BELTRAN I ALCALDE 1985: 246-247).

4. PREVISIÓ CLIMÀTICA. Per preveure quan vindrien les pluges es representava un mes, i la seva sucositat indicava sense error la humitat que el mes portaria (BELTRAN I ALCALDE 1985: 247).

5. EL SALPÀS era el remei adequat quan el bestiar o les persones emmalaltien sense explicació coneguda. El capellà venia a la casa, resava unes oracions, i enganxava al costat de la porta un grapat de sal remullada amb aigua beneïda. Amb això foragitaven els dimonis (BELTRAN I ALCALDE 1985: 247).

6.- BENEDICCIÓ DE CAMPS. Amb això s'intentava defugir la plaga de la destructora cuca de l'alfals. El mossèn passava pels camps ruixant-los amb aigua beneïda. L'eficàcia de la benedicció i el fet de fer-la cap al vint de juny, concedint amb la fi del cicle vital de l'eruga de l'alfals, asseguraven l'èxit del remei.

7- REMEIS I ORACIONS PER GUARIR. 7.1. Per curar una llúpia o quist de greix, el millor era rentar-se bé la pell de sobre amb aigua d'una font mentre es deia: Sant Joan Baptista, apòstol i evangelista, per la vostra potestat que se'm curi això ben aviat". 7.2. Per treure's les berrugues, calia fer un forat a terra i fregar-se-les amb fulles de vimetera, tres vegades, dient cada cop_ "Es treia aquí (tot fregant) Berruga aquí (senyalant el forat)" Després es tapava el forat i es resaven uns parenostres.

Observacions:

(Continuació descripció) 8. CICLE VITAL. 8.1. Es celebraven tirant confits a la canalla a la sortida de l'església, que ja els esperava cridant: "¡tireu confits que estan podrits!". 8.2. Era obligat que els dos primers fills fossin apadrinats pels avis i àvies, fins al punt que les paraules avi i padrí eren quasi sinònims. Al migdia, es feia un bon àpat que reunia tota la família. 8.3. Les parelles de joves es posaven a festejar per comú acord, si bé calia que la noia en parlés a casa seva i els pares donessin permís perquè el xicot anés a visitar-la. En aquesta visita passaven les tardes de diumenge i les festes, i molts capvespres si la feina i la distància ho permetien. 8.4. El casament es celebrava amb un bon àpat (conills, gallines,..) es una de les dues cases, encara que el convit es pagava entre les dues famílies. Després de casats, l'hereu es quedava a viure amb els pares, mentre els altres fills marxaven i posaven casa nova. Era tradicional que l'home posés la casa i la dona solia pagar l'armari (la roba). 8.5. COSTUMS DE DEFUNCIÓ. El difunt era dut de la casa al cementiri en una caixa portada a mà per quatre homes sobre dues fustes creuades, fins que va arribar el cotxe de cavalls. Es resaven les absoltes i s'anava al cementiri. 9. CICLE FESTIU. Les festes tradicionals seguien el calendari agrícola religiós, marcat pel ritme dels conreus i les feines del camp. Es celebraven a Montornès les següent festes: -15 de maig, Sant Isidre, amb missa solemne i processó, precedida pels dos gramòfons, o estendards vermells seguits de les banderes dels sants i els cordonistes, tabernacle, amb la imatge de Sant Isidre i quatre llums i l'orquestra i el tàlem, darrera del qual anava l'autoritat, i encara darrera els homes i

finalment les dones. Cantant-s'hi els goigs de Sant Isidre. La festa es completava amb ball. -Corpus. Processó que s'esperava amb altars al carrer i una taula coberta amb imatges i flors, posant branques de pollancre a les parets i ginesta per terra. Algun any es veien alguna catifa de flors. El recorregut de la processó, que tradicionalment es limitava al barri vell, s'anà allargant amb els anys pels carrers nous, a fi de passar per totes les cases que havien parat altars. -24 de juny, Sant Joan. Es feia revetlla i s'encenien fogueres, algun any fins i tot dalt el Castell. Hi havia ball, on s'alternaven el ball robat, d'escombra, la pava, dels innocents, etc. -25 de juliol, Sant Jaume, també amb fogueres, la celebració, encara d'importància menor era semblant a la de Sant Joan. -Sant Miquel, 29 de setembre, es feia a Vallromanes, i des d'allí sortia una romeria a la capella de dalt el Castell. La processó que sortia de Vallromanes es deturava al turó de la Salve a resar aquesta oració, i continuava fins al Castell. -Festa Major per Sant Sadurní, 29 de novembre, amb envelats. -Nadal, àpat familiar i actes religiosos. S'anava a la Missa del Gall, on es presentaven un pastor i un rabadà que cantaven la nadala del rabadà. Tió i Reis. -Sant Anton, 17 de gener, amb la benedicció de les bèsties. Es portaven els animals fins a l'església, amb els carros ben guarnits, i després es feia una cursa de cavalls donant la volta al Pedró, o bé pel torrent (actual carrer Joan XXIII), carrer Capella, Blas Infante, Major i Rambla de Sant Sadurní. Als actes, hi participaven també els traginers que sovint creuaven el poble camí del Coll Mercader (BELTRAN I ALCALDE, 1985: 253). -Carnestoltes, a meitat del febrer. Ball de disfresses, i a l'endemà, els nois sortien al carrer fent una imitació burlesca del ball: era el ball del berló.

Història

(Continuació descripció) -Quaresma: les criatures passaven pels voltants de Sant Josep, per les cases dels veïns i parents serrant la vella, guarnits amb un barret fet de fulls de diari adornats amb cromos, portant una bandera i un cistell per recollir els obsequis, i sostenint un tronc que serraven amb un xerrac, després de la pregunta ritual: "¿Cantem o no cantem?", mentre cantaven: "Serra la vella "caldo" d'estella mestressa proteu ous que demà serà dijous. Mestressa porteu cansalada Que la serra està embussada, Mestressa porteu vi Que la serra no vol seguir. Biri, biri, bous, Els bons ous pels escolans, Els diners pels capellans. Ara s'acosta la Pasqua. Aquí baixa a la riera Hi ha un home que ens espera Amb un grapat d'ametlles a la mà. Com un ca, com un gos, Com un perro, perro, perro; Com un ca, com un gos, com un "perro" rabiós. Violet Sant pere, Violet Sant Pau, La catxutxa ens queia, La catutxutxa ens cau: Colliu-me-la si us plau." Les famílies visitades obsequiaven als nens amb ous, ametlles, confits, etc. -Setmana Santa, SALPÀS, enganxant a la porta de les cases i corts un grapat de sal mullada amb aigua beneïda, per tal de protegir persones i animals d'influències malignes. Els escolans ho anunciaven cridant des de dalt del campanar: "Un pessic de bacallà la Quaresma ja se'n va. Un pessic de cansalada La Quaresma és acabada. Sal i aigua!" Durant tota la Setmana Santa les campanes quedaven boca enlaire i fermades, i es marcaven les fores fent sonar patraques de fusta. El Dijous Sant es "mataven els jueus". En un moment determinat de la cerimònia s'apagaven els llums i tothom feia tan soroll com podia. Amb xerracs, colpejant els bancs de l'església,.. Després d'una estona de gresca, s'encenien els llums i l'ofici religiós seguia. A les nits del Dijous i Divendres Sants es vetllava a l'església fent torns de dos homes. A les tardes hi havia cerimònia i el cant del Via-Crucis. El Dissabte de Resurrecció (Dissabte Sant) les caramelles sortien al carrer a cantar per les cases Portaven un cove guarnit amb teles i randes per recollir els obsequis. Les famílies més riques els donaven diners i altres ja feien molt convidant-los amb vi, ametlles i figues seques. Amb el que es recollia es pagava un berenar o un viatge. El diumenge de Pasqua es feia un esmorzar extraordinari. 10. RITUS APOTROPÀIC. En el transcurs de la feina de camp, s'ha detectat un costum constructiu que te a veure amb els ritus relacionats amb la protecció de les cases. Així, s'han trobat remats protectors en el carener d'algunes teulades, com pot ser a ca l'Ametller o cal Ferrer.

Bibliografia

BELTRAN I ALCALDE, Xavier (1985) Conèixer Montornès. Granollers: Ajuntament de Montornès del Vallès.